

Instytut Pamięci Narodowej - Kraków

<https://krakow.ipn.gov.pl/pl4/aktualnosci/102246,Malopolscy-bohaterowie-wojny-polsko-bolszewickiej-ofiary-zbrodni-katynskiej-Feli.html>
30.05.2024, 22:13

Małopolscy bohaterowie wojny polsko-bolszewickiej, ofiary zbrodni katyńskiej. Feliks Olas (1893-1940)

W 2020 r. przypada 100. rocznica wojny polsko-bolszewickiej oraz 80. rocznica zbrodni katyńskiej. Te daty naznaczyły losy tysięcy Polaków. W ciągu kolejnych 12 miesięcy przedstawiamy historie 12 osób związanych z naszym regionem, które odznaczyły się podczas walk o niepodległość i granice RP, a 20 lat później zginęły z rąk oprawców z NKWD w Katyniu, Charkowie, Miednoje i innych miejscach kaźni.

W styczniu naszym bohaterem był [Mieczysław Smorawiński](#), w lutym [Edward Ralski](#), w marcu [Jan Zienkiewicz](#). W kwietniu przypomniałmy [Józefa Seruge](#), a w maju [Stanisława Hallera](#). Bohaterem czerwca był [ks. Jan Leon Ziółkowski](#). W lipcu przypominamy **Feliksa Olasa**.

Był legionistą, oficerem sztabowym podczas wojny polsko-bolszewickiej i uczestnikiem III powstania śląskiego. Współtworzył Straż Celną i Straż Graniczną niepodległej II Rzeczypospolitej. Po raz ostatni zmobilizowany we wrześniu 1939 r., dostał się do sowieckiej niewoli, z której już nie wrócił.

Od Rarańczy do Śląska

Feliks Józef Olas urodził się w 1893 r. w Poroninie koło Zakopanego, w rodzinie o korzeniach węgierskich. Ojciec Feliksa, Szymon Olas, był nauczycielem w szkole ludowej w Poroninie, dodatkowo uczył także w Krakowie.

Edukację szkolną Feliks Olas rozpoczął w rodzinnych stronach, kontynuował ją w Krakowie. W 1914 r. ukończył III Gimnazjum im. Króla Jana III Sobieskiego. W tym samym roku został przyjęty w poczet studentów Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Feliks Olas (1893-1940)

Nie rozpoczął jednak nauki.

Pod koniec lipca 1914 r. wybuchła I wojna światowa, a kilka dni później Olas wstąpił do tworzących się oddziałów strzeleckich. Niedługo potem dołączył do formującego się w Małopolsce 2. Pułku Piechoty Legionów Polskich. W jego szeregach, wbrew nadziejom żołnierzy pułku na marsz w kierunku Królestwa Polskiego, wyruszył na front karpacki.

W styczniu 1915 r. chory trafił do szpitala w Wiedniu, a kilka miesięcy później w związku ze złym stanem zdrowia został zwolniony z wojska. Wrócił do Krakowa, gdzie studiował od roku akademickiego 1915/1916. Jednak już dwa lata później ponownie znalazł się na froncie, w szeregach II Brygady Legionów.

9 lutego 1918 r. został podpisany traktat brzeski, na mocy którego Cesarstwo Niemieckie i Austro-Węgry zobowiązały się do oddania Ukraińskiej Republice Ludowej m.in. Chełmszczyzny. Na wieść o tym II Brygada Legionów wypowiedziała posłuszeństwo austro-węgierskiemu dowództwu. W dniach 15-16 lutego stoczona została bitwa pod Rarańczą, w wyniku której oddziałom II Brygady pod dowództwem płk. Józefa Hallera udało się przebić do jednostek polskich sformowanych w Rosji.

Od 19 lutego do 11 maja 1918 r. Olas służył w 13. Pułku Strzelców Polskich. W jego szeregach walczył m.in. w bitwie pod Kaniowem, podczas której dostał się na krótko do niewoli niemieckiej. Po ucieczce przedostał się do Kijowa, a następnie do Moskwy, gdzie został kurierem i łącznikiem Polskiej Komendy Wojskowej (Komendy POW). Jak zapisano we wniosku o nadanie Olasowi jednego z odznaczeń: „pełnił funkcję łącznika między Polakami służącymi w Mazowieckim Pułku Ułańskim [właśc. Mazowieckim Pułku Czerwonych Ułanów] w Moskwie, formacji bolszewickiej [...], prowadząc w tym pułku osobiście agitację i działalność patriotyczną za wstępowaniem do oddziałów polskich na Murmanii”. Dodatkowo w październiku 1918 r. osobiście wręczył decyzję o podporządkowaniu się polskich formacji na Wschodzie komendantowi POW Edwardowi Rydzowi-Śmigłemu.

W listopadzie 1918 r. Olas został przydzielony do Wojskowej Szkoły Mierniczej, gdzie do marca następnego roku szkolił się w zakresie wojskowej topografii, geodezji i kartografii. Równocześnie w styczniu 1919 r. uzyskał absolutorium na Wydziale Prawa i Administracji. Następnie przez krótki okres był adiutantem majora Antoniego Szyllinga w Ministerstwie Spraw Wojskowych.

W związku ze zmianami wewnątrz związków operacyjnych WP zajmował różne stanowiska. I tak od czerwca do listopada 1919 r. był dowódcą kompanii przy oddziale sztabowym w Dowództwie Frontu Litewsko-Białoruskiego, a następnie do maja 1920 r. służył w Dowództwie IV Armii. W kluczowym momencie pomiędzy majem a listopadem 1920 r. Olas służył w Dowództwie Frontu Północnego, pełniąc m.in. funkcję referenta organizacyjnego w Oddziale IV, odpowiedzialnym za zaopatrzenie i logistykę.

Niedługo po podpisaniu traktatu ryskiego w marcu 1921 r. nasz bohater trafił do Grupy Operacyjnej Wschód. W jej szeregach walczył na Śląsku o przyłączenie tych ziem do Polski

podczas III powstania.

Na straży granic

W 1922 r., ze względów rodzinnych, Olas złożył podanie o przeniesienie go w stopniu kapitana do rezerwy. Za zasługi wojskowe został odznaczony m.in. Krzyżem Niepodległości, dwukrotnie Krzyżem Walecznych, Złotym Krzyżem Zasługi oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Jako przydział mobilizacyjny wyznaczony mu został pierwotnie 20. Pułk Piechoty Ziemi Krakowskiej. W 1927 i 1935 roku Olas odbył w jego szeregach ćwiczenia wojskowe.

Po przejściu do rezerwy rozpoczął pracę jako komisarz w Straży Celnej. Jego zadaniem było m.in. organizowanie komisariatów i komend. Następnie w połowie lat 20. został Kierownikiem Inspektoratu SC w Działdowie przy granicy z Prusami Wschodnimi. Tam też w 1926 r. wziął ślub z nauczycielką z miejscowej szkoły, Zofią.

Bardzo mocno zaangażował się w szerzenie edukacji dotyczącej ochrony granic. Od stycznia 1925 r. z inicjatywy Olasa zaczęto wydawać periodyk „Czaty. Czasopismo Straży Celnej”, kontynuowane następnie jako wydawnictwo Straży Granicznej. Olas został jego pierwszym redaktorem. „Koledzy! Brak fachowego pisma od dawna już dotkliwie daje nam się odczuwać. [...] Wystarczy wspomnieć, że wszystkie gałęzie służby państwowej, cyfrowo znacznie mniej liczne niż my – Straż Celna, posiadają swoje pisma, które ułatwiają im pracę, wyjaśniając rozporządzenia władz naczelnych, informują ich we wszystkich, służbowych i nie służbowych sprawach i umilają im życie, poruszając poza sprawami fachowymi cały szereg tematów ogólnych” – pisał we wstępie do pierwszego numeru. „Pismo nasze obracać się będzie w granicach obowiązujących nas ustaw, rozporządzeń i rozkazów, by w ten sposób, przyczyniając się do lepszego wyrobienia ogólnego wszystkich nas razem i każdego z osobna, przyczynić się równocześnie do ułatwienia pracy naszym władzom przełożonym, a tym samym przysłużyć się Ojczyźnie, co powinno być pierwszym i ostatnim celem każdego funkcjonariusza państwowego. [...] W tej nadziei i w tym przekonaniu zaczynają »Czaty« swe życie, rzucając na wstępie swych poczynań hasło: »Dla Ciebie Polsko i dla Twej Chwały!«”.

Pismo było wydawane aż do wybuchu II wojny światowej. Ostatni numer „Czatów” nosił datę 25 sierpnia 1939 r.

W 1926 r. z inicjatywy Olasa ukazał się pierwszy w języku polskim podręcznik ochrony granic – polskie wydanie książki Rudolfa Reinischa „Służba ochrony granic”. Publikacja zawierała dodatkowe poprawki i komentarze naniesione przez Olasa. Nie była to jedyna jego inicjatywa wydawnicza. Pod koniec lat 30. doprowadził do opublikowania m.in. relacji uczestników bitwy pod Rarańczą oraz okolicznościowego wydania z okazji dziesięciolecia istnienia SG „Na Straży Granic Rzeczypospolitej”.

Po rozformowaniu Straży Celnej i powstaniu Straży Granicznej w 1928 r. Olas został w Warszawie referentem prasowym SG oraz jej radcą prawnym. W związku z tym podjął

dalsze kształcenie, które zakończyło się w 1932 r. uzyskaniem na UJ stopnia doktora w zakresie prawa i administracji. Pod koniec lat 30. Olas został zatrudniony jako radca w Ministerstwie Skarbu.

Pocztówki z Kozielska

Po napaści III Rzeszy na Polskę, 6 września Olas został zmobilizowany w szeregi Ośrodka Zapasowego 83. Pułku Strzelców Poleskich im. Romualda Traugutta, stacjonującego w Kobryniu. Pułk wchodził w skład 30. Dywizji Piechoty w Armii „Łódź” i na kilka dni przed wybuchem wojny został wysłany do obrony granicy zachodniej, jednak Ośrodek Zapasowy pozostał na Kresach. Prawdopodobnie z tego powodu, po ataku wojsk ZSRS od wschodu, Olas dostał się do sowieckiej niewoli. Osadzono go w obozie w Kozielsku, a następnie wiosną 1940 r. zamordowano w Katyniu.

Jak wspominał po latach syn Feliksa Olasa, Andrzej, „pod koniec roku 1939 albo na początku 1940 przyszła pocztówka od ojca. [...] Potem przyszła druga, a potem była już cisza. Listy od nas, wysłane z końcem zimy i wczesną wiosną 1940 roku, do ojca doszły. Trzy lata później zostały znalezione przy zwłokach ojca. Podpisy na nich: Zocha, Maciek, Jędrus, Basia”.

W 2007 r. podczas uroczystości „Katyń Pamiętamy – Uczcijmy Pamięć Bohaterów” kpt. Feliks Olas został pośmiertnie awansowany na majora.

Tekst Marcin Krzek-Lubowiecki